

Rolnummer 923
Arrest nr. 63/96 van 7 november 1996

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag over de artikelen 10 en 11 van de wet van 12 april 1965 betreffende het vervoer van gasachtige produkten en andere door middel van leidingen, gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters L. De Grève en M. Melchior, en de rechters H. Boel, L. François, G. De Baets, E. Cerexhe en R. Henneuse, bijgestaan door de griffier L. Potoms, onder voorzitterschap van voorzitter L. De Grève,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag*

Bij vonnis van 4 januari 1996 in zake de n.v. Matico tegen de n.v. Aquafin, heeft de Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde aan het Hof de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schenden de artikelen 10 en 11 van de wet van 12 april 1965 betreffende het vervoer van gasachtige produkten en andere door middel van leidingen, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet en artikel 1 van het Aanvullend Protocol van 20 maart 1952 bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens door schending van het gelijkheidsbeginsel van de burger ten overstaan van de openbare lasten en meer bepaald door de mogelijkheid te scheppen om de eigenaar het volledig genot van zijn eigendom te ontnemen zonder voorafgaande en billijke vergoeding ? »

Bij beschikking van 10 juli 1996 heeft het Hof de prejudiciële vraag als volgt geherformuleerd :

« Schenden de artikelen 10 en 11 van de wet van 12 april 1965 betreffende het vervoer van gasachtige produkten en andere door middel van leidingen *juncto* artikel 32*octies*, § 3, van de wet van 26 maart 1971 op de bescherming van de oppervlaktewateren tegen verontreiniging de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, gelezen in samenhang met artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en met artikel 16 van de Grondwet ? »

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschied*

1. Bij besluit van 3 september 1992 (*Belgisch Staatsblad* van 7 oktober 1992) verklaart de vice-voorzitter van de Vlaamse Executieve en Gemeenschapsminister van Leefmilieu en Huisvesting op grond van de artikelen 32*septies* en 32*octies* van de wet van 26 maart 1971 op de bescherming van de oppervlaktewateren tegen verontreiniging de oprichting van rioolwaterzuiveringsinfrastructuur genaamd « collector Hof ter Brempt » op het grondgebied van de stad Dendermonde van openbaar nut ten gunste van de n.v. Aquafin.

Door de n.v. Aquafin werd aan de n.v. Seghers Aannemingen opdracht gegeven om voor haar rekening de collectoren aan te leggen.

2. Bij aangetekend schrijven van 8 september 1992 worden de n.v. Emmanuel De Landtsheer, in haar hoedanigheid van huurster, en de n.v. Matico, in haar hoedanigheid van eigenares, door de n.v. Aquafin in kennis gesteld van de verklaring van openbaar nut, wat betreft de percelen gekadastraerd afdeling 1, sectie B, nrs. 478a en 561t. De n.v. Aquafin oordeelde op grond van artikel 10 van de wet van 12 april 1965 tot uitvoering van de werken te kunnen overgaan. Beide vennootschappen werden op 28 januari 1993 in kennis gesteld van het feit dat de werken een aanvang zouden nemen op 1 februari 1993.

3. Aangezien beide vennootschappen zich verzetten tegen de uitvoering van de werken, werden zij door de n.v. Aquafin gedagvaard in kort geding.

Bij beschikking van 15 februari 1993 legde de voorzitter van de Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde aan de verwerende partijen het verbod op met betrekking tot de kavels 9 tot en met 13 van perceel 561t en met betrekking tot perceel 478a nog enige hindernis op te werpen die de uitvoering van de werken zou beletten, onder verbeurte van een dwangsom. De vordering werd ongegrond verklaard wat de kavels 14, 15 en/of 16 van perceel 561t betreft, aangezien die als bebouwde kavels moesten worden beschouwd.

Het Hof van Beroep te Gent vernietigde voormelde beschikking bij arrest van 15 juni 1993 in zoverre zij betrekking had op de kavels 14, 15 en/of 16 van perceel 561t. Geïntimeerden werd bevel gegeven alle hindernissen, met inbegrip van het bestaande bouwsel dat was opgetrokken zonder bouwvergunning, te verwijderen binnen 24 uur na de betekening van het arrest. De n.v. Aquafin werd bovendien gemachtigd de houten berging voor de uitvoering van de collectorwerken af te breken, onder de last van vergoeding van de actuele waarde ervan.

4. Voor de Rechtbank van eerste aanleg vordert de n.v. Matico de verwijdering binnen 48 uur van de installaties die op haar terreinen door de n.v. Aquafin werden aangebracht onder verbeurte van een dwangsom van 100.000 frank per dag vertraging, en bij gebreke daarvan, de machtiging om die werken door een derde te laten uitvoeren op kosten van de n.v. Aquafin. Bovendien wordt een schadevergoeding gevorderd van 250.000 frank.

De n.v. Aquafin van haar kant vordert de veroordeling van de n.v. Emmanuel De Landtsheer en de n.v. Matico tot het betalen van een bedrag van 227.534 frank wegens door haar aan de aannemer betaalde schadevergoeding voor onderbreking van de werken en van een bedrag van 189.022 frank voor de kosten die zij heeft gehad ten gevolge van de opgelopen vertraging en het instellen van gerechtelijke procedures.

5. De n.v. De Landtsheer en de n.v. Matico voeren aan dat hun rechten in strijd met artikel 16 van de Grondwet werden geschonden zonder billijke en voorafgaande schadeloosstelling.

De verwijzende rechter overweegt:

« Het eigendomsrecht van een onroerend goed omvat het genot ervan of het beschikkingsrecht erover, wat op grond van de wet van 12 april 1965 aan de eigenaar kan worden ontnomen indien het openbaar nut is vastgesteld.

Het innemen van grond, weze het de ondergrond, voor de aanleg van collectoren, is immers geen beperking van het recht van genot zoals dit het geval is bij de vestiging van een erfdiensbaarheid, maar is noch min noch meer dan de gedwongen afstand van het volledige genot van een strook grond, met bovendien de vestiging van een erfdiensbaarheid *non aedificandi* op een strook bovengrond.

Waar het eigendomsrecht wordt geamputeerd van iedere vorm van genot verliest de eigenaar één van de voornaamste attributen ervan en worden zijn rechten in essentie aangetast.

Het principe van de gelijkheid van de burger ten overstaan van de openbare lasten impliceert dat het openbaar bestuur zonder vergoeding geen lasten mag opleggen die degene overtreffen die een particulier moet dragen in het collectief belang (Cass., 28 januari 1991, *Pas.*, blz. 509).

Het mag betwijfeld worden of een feitelijke onteigening van het genotsrecht zonder voorafgaandelijke en billijke vergoeding overeen te brengen is met de rechten van de eigenaar zoals die in het nieuwe artikel 16 van de Grondwet zijn vastgelegd, met het gelijkheidsbeginsel van de nieuwe artikels 10 en 11 van de Grondwet en artikel 1 van het additioneel Protocol E.V.R.M. dd. 20 maart 1952, goedgekeurd bij de wet van 13 mei 1955. »

Aangezien het middel de schending aanvoert van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, beslist de rechtbank de voormelde prejudiciële vraag aan het Hof te stellen.

III. De rechtspleging voor het Hof

De expeditie van de verwijzingsbeslissing is op 22 januari 1996 ter griffie ingekomen.

Bij beschikking van 22 januari 1996 heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen overeenkomstig de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er geen aanleiding was om artikel 71 of 72 van de organieke wet toe te passen.

Van de verwijzingsbeslissing is kennisgegeven overeenkomstig artikel 77 van de organieke wet bij op 2 februari 1996 ter post aangetekende brieven.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 3 februari 1996.

Memories zijn ingediend door :

- de n.v. Matico, met maatschappelijke zetel te 9200 Dendermonde, Hof ter Brempstraat 28, en de n.v. Emmanuel De Landtsheer, met maatschappelijke zetel te 9255 Buggenhout, Mandekensstraat 211, bij op 14 februari 1996 ter post aangetekende brief;

- de n.v. Aquafin, met maatschappelijke zetel te 2630 Aartselaar, Dijkstraat 8, bij op 15 maart 1996 ter post aangetekende brief;

- de Vlaamse Regering, Martelaarsplein 19, 1000 Brussel, bij op 20 maart 1996 ter post aangetekende brief;

- de Ministerraad, Wetstraat 16, 1000 Brussel, bij op 21 maart 1996 ter post aangetekende brief;

- de Waalse Regering, rue Mazy 25-27, 5100 Namen, bij op 21 maart 1996 ter post aangetekende brief.

Van die memories is kennisgegeven overeenkomstig artikel 89 van de organieke wet bij op 23 april 1996 ter post aangetekende brieven.

Memories van antwoord zijn ingediend door :

- de Ministerraad, bij op 21 mei 1996 ter post aangetekende brief;

- de Waalse Regering, bij op 23 mei 1996 ter post aangetekende brief.

Bij beschikking van 27 juni 1996 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, verlengd tot 22 januari 1997.

Bij beschikking van 10 juli 1996 heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting bepaald op 15 oktober 1996.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de partijen en hun advocaten bij op 12 juli 1996 ter post aangetekende brieven.

Op de openbare terechtzitting van 15 oktober 1996 :

- zijn verschenen :

- . Mr. M. Verwilghen, advocaat bij de balie te Dendermonde, voor de n.v. Matico en de n.v. Emmanuel De Landtsheer;

- . Mr. W. De Cuyper en Mr. J. Uytendhouwen, advocaten bij de balie te Dendermonde, voor de n.v. Aquafin;

- . Mr. P. Van Orshoven, advocaat bij de balie te Brussel, voor de Vlaamse Regering;
- . Mr. J. Hoornaert, advocaat bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;
- . Mr. V. Thiry, advocaat bij de balie te Luik, voor de Waalse Regering;
- hebben de rechters-verslaggevers H. Boel en E. Cerexhe verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de organieke wet, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. *Onderwerp van de in het geding zijnde bepalingen*

1. Artikel 32septies van de wet van 26 maart 1971 op de bescherming van de oppervlaktewateren tegen verontreiniging, ingevoegd bij artikel 58 van het decreet van het Vlaamse Gewest van 12 december 1990, bepaalt:

« § 1. In afwijking van de artikelen 8 tot en met 32quater, § 1, 6°, wordt de uitvoering van de in § 2 hierna vermelde taken vanaf 1 januari 1991 voor het hele Vlaamse Gewest uitsluitend toevertrouwd aan een vennootschap die de rechtsvorm heeft van een naamloze vennootschap en opgericht is door de Gewestelijke Investeringsmaatschappij voor Vlaanderen of een dochtermaatschappij hiervan.

Het Vlaamse Gewest dient steeds direct of indirect te beschikken over tenminste de helft plus één van de aandelen in het kapitaal van de vennootschap.

§ 2. Aan de in § 1 bedoelde vennootschap worden volgens de regels vast te stellen door de Vlaamse Regering en op te nemen in een met de in § 1 bedoelde vennootschap af te sluiten overeenkomst voor het hele Vlaamse Gewest de volgende taken toevertrouwd:

1° het opmaken of laten opmaken van de technische plannen voor nieuwe rioolwaterzuiveringsinfrastructuur, inzonderheid rioolwaterzuiveringsinstallaties, collectoren, pompstations en prioritaire rioleringen, alsmede het uitvoeren of laten uitvoeren ervan conform het door de Vlaamse Regering vastgestelde investeringsprogramma;

[...]»

Artikel 32octies, § 3, van dezelfde wet bepaalt :

« De rechten en verplichtingen zoals bepaald in de artikelen 9 tot en met 16 van de wet van 12 april 1965 betreffende het vervoer van gasachtige produkten en andere door middel van leidingen, zijn van toepassing op de in artikel 32septies, § 1, bedoelde vennootschap bij de vervulling van de haar toevertrouwde taken. »

2. De artikelen 10 en 11 van de wet van 12 april 1965 betreffende het vervoer van gasachtige produkten en andere door middel van leidingen bepalen :

« Art. 10. Na onderzoek kan de Koning van openbaar nut verklaren het oprichten van een gasvervoerinstallatie onder, op of boven private gronden die niet bebouwd zijn en die niet omsloten zijn met een muur of met een omheining die overeenkomt met de bouw- of stedenbouwverordeningen.

Deze verklaring van openbaar nut verleent aan de houder van een gasvervoervergunning of -toelating, ten voordele van wie zij wordt gedaan, het recht gasvervoerinstallaties op te richten onder, op of boven deze private gronden, het toezicht op deze installaties te houden en de werken uit te voeren die nodig zijn voor de werking en het onderhoud ervan, onder de voorwaarden welke in die verklaring zijn genoemd.

Met de uitvoering van de werken mag eerst een aanvang worden gemaakt twee maanden nadat de belanghebbende eigenaars en huurders op de hoogte zijn gebracht bij ter post aangetekend schrijven.

Art. 11. Het gebruik waartoe het openbaar of het privaat domein dat gedeeltelijk wordt bezet, is bestemd, moet worden geëerbiedigd. Deze bezetting brengt generlei bezitsberoving mee, maar vormt een wettelijke erfdiensbaarheid van openbaar nut die elke daad verbiedt welke de gasvervoerinstallatie of de exploitatie ervan kan schaden.

De eigenaar van het private erf dat met deze erfdiensbaarheid is bezwaard, kan binnen de termijn door de Koning bepaald, aan de Minister tot wiens bevoegdheid de energie behoort, laten weten dat hij aan de gerechtigde op de erfdiensbaarheid vraagt het bezette terrein aan te kopen.

Wanneer tussen de eigenaar van het bezwaarde erf en de houder van een gasvervoervergunning of -toelating geen overeenstemming wordt bereikt voor een verkoop in der minne, is het hiernavolgende artikel 14 van toepassing. »

V. In rechte

- A -

Memorie van de n.v. Matico en de n.v. Emmanuel De Landtsheer

A.1.1. De n.v. Aquafin beroept zich op de wet van 12 april 1965, die oorspronkelijk enkel betrekking had op het vervoer van gasachtige producten en andere door middel van leidingen. Die wet werd bij koninklijk besluit van 15 juni 1967 eveneens van toepassing gemaakt op onder meer afvalwater. De vraag rijst of het toepassingsgebied van de wet bij een koninklijk besluit kan worden uitgebreid.

Zowel de wet van 12 april 1965 en het koninklijk besluit van 15 juni 1967 als artikel 32*octies* van de wet van 26 maart 1971 zijn strijdig met artikel 16 van de Grondwet, naar luid waarvan niemand van zijn eigendom kan worden ontzet dan ten algemenen nutte, in de gevallen en op de wijze bij de wet bepaald en tegen billijke en voorafgaande schadeloosstelling. De n.v. Aquafin had dan ook eerst de wet van 12 april 1965 moeten laten wijzigen en zij mocht de terreinen niet betreden zonder de procedure tot onteigening te hebben ingeleid en een voorafgaande en billijke schadeloosstelling te hebben betaald.

Terecht heeft de verwijzende rechter geoordeeld dat het innemen van grond, al zij het de ondergrond, voor de aanleg van collectoren, geen beperking inhoudt van het recht van genot, zoals dit het geval is bij de vestiging van een erfdienstbaarheid *non aedificandi*, maar dat het gaat om een gewone afstand van het volledige genot van een strook grond, met bovendien de vestiging van een erfdienstbaarheid *non aedificandi* op een strook bovengrond.

Het principe van de gelijkheid van de burgers ten opzichte van de openbare lasten impliceert dat het openbaar bestuur zonder vergoeding geen lasten mag opleggen die diegene overtreffen die een particulier moet dragen in het collectief belang. Door het koninklijk besluit van 15 juni 1967 te hanteren heeft de n.v. Aquafin de regel van de voorafgaande schadeloosstelling compleet verhinderd. *In casu* moet worden vastgesteld dat bij de inmiddels doorgevoerde onteigening reeds een aantal gebouwen waren verwijderd, wat een negatieve invloed heeft gehad op de waardebeoordeling. *De facto* heeft de n.v. Aquafin eerst bezit genomen van het terrein om pas nadien de onteigening te realiseren.

A.1.2. De artikelen 10 en 11 van de wet van 12 april 1965 en het koninklijk besluit van 15 juni 1967 zijn in strijd met het grondwettelijke gelijkheidsbeginsel en meer bepaald met artikel 16 van de Grondwet.

Memorie van de n.v. Aquafin

A.2.1. De vraag die de n.v. Matico en de n.v. Emmanuel De Landtsheer opwerpen in hun memorie is niet het onderwerp van de prejudiciële vraag, zodat het Hof er niet door geadieerd is en zich er niet over moet uitspreken. De opmerking is ook niet relevant, aangezien de Koning Zijn bevoegdheid tot uitbreiding van het toepassingsgebied van de wet ontleent aan artikel 2, laatste lid, van de wet, en het toepassingsgebied van de wet tot de n.v. Aquafin werd uitgebreid bij decreet, namelijk bij artikel 32*octies* van de wet van 26 maart 1971, ingevoegd bij artikel 58 van het decreet van het Vlaamse Gewest van 12 december 1990.

A.2.2. De rechten die de artikelen 10 en 11 van de wet van 12 april 1965 toekennen aan de n.v. Aquafin beroven de eigenaar geenszins van het volledig genot van zijn eigendom. Er is geen sprake van een onder- en/of bovengrondse grondinname, maar slechts van een tijdelijke bezetting voor de uitvoering van collectorwerken. Na de uitvoering van de werken wordt het terrein hersteld in zijn vorige staat, met dien verstande dat de wettelijke erfdienstbaarheid van openbaar nut blijft rusten op de strook grond nodig voor de werking, de bewaking, het onderhoud en de herstelling van de installaties. Die wettelijke erfdienstbaarheid van openbaar nut verbiedt elke daad welke de vervoerinstallatie of de exploitatie ervan kan schaden, doch ontnemt de eigenaar geenszins het volledige genot van zijn eigendom. Er is geen sprake van een gedwongen eigendomsverdracht; er is enkel sprake van een eigendomsbeperking of van een regeling van het gebruik van het eigendomsrecht.

A.2.3. Uit artikel 544 van het Burgerlijk Wetboek blijkt dat het eigendomsrecht niet als een absoluut recht mag worden opgevat. Eigendomsbeperkingen in het algemeen belang opgelegd, zijn geenszins strijdig met artikel 16 van de Grondwet en geven niet *ipso facto* recht op vergoeding. Artikel 1 van het Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens sluit evenmin het recht uit van de Staten om eigendomsbeperkingen op te leggen.

Eigendomsbeperkingen zijn maar gerechtvaardigd indien zij in het algemeen belang worden opgelegd. Het kan niet worden ontkend dat de decreetgever met de invoeging van artikel 32*octies*, § 3, in de wet van 26 maart 1971 het algemeen belang nastreefde, namelijk het vrijwaren en het saneren van het leefmilieu, inzonderheid van de oppervlaktewateren.

De erfdiensbaarheid van openbaar nut ten voordele van de n.v. Aquafin werd opgelegd bij een decreet dat verwijst naar de artikelen 9 tot 16 van de wet van 12 april 1965. De eigendomsbeperking steunt derhalve op normen die voldoende juridische waarde vertonen, zodat aan het legaliteitsvereiste is voldaan.

Bij de beantwoording van de vraag of er een redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de opgelegde eigendomsbeperking en het nagestreefde doel moet rekening worden gehouden met alle toepasselijke bepalingen van de wet van 12 april 1965. Hoewel de beperking door de wet aangebracht in het genot van het eigendom, in het algemeen zonder vergoeding, geenszins in strijd is met artikel 1 van het Aanvullend Protocol, noch met artikel 16 van de Grondwet, beoogt de wet van 12 april 1965 uitdrukkelijk de eigendomsrechten van het individu zoveel mogelijk te vrijwaren. Aan de verklaring van openbaar nut gaat een openbaar onderzoek vooraf. De belanghebbende eigenaars en huurders worden ten minste twee maanden vóór de aanvang van de werken daarvan in kennis gesteld. Het gebruik waartoe het openbaar of het privaat domein dat gedeeltelijk wordt bezet, bestemd is, moet worden geëerbiedigd. De eigenaar heeft het recht, mits naleving van een aantal vormvereisten, de n.v. Aquafin te verzoeken het terrein aan te kopen. Indien geen overeenstemming wordt bereikt en de eigenaar de overdracht van het eigendom wenst te verkrijgen, moet worden overgegaan tot onteigening. De eigenaar van het bezwaarde erf heeft onder bepaalde omstandigheden het recht om de verplaatsing of het wegnemen van de installaties te vorderen op kosten van de begunstigde. Aan de bezetting is een recht op schadevergoeding verbonden, waarvan het minimumbedrag is bepaald in een besluit van de Vlaamse Regering van 20 maart 1991. De n.v. Aquafin is gehouden de schade te vergoeden die door de door haar uitgevoerde werken wordt berokkend. In bepaalde omstandigheden moet de n.v. Aquafin binnen achtenveertig uur een einde maken aan eventuele stoornissen en schadelijke gevolgen en kan de bevoegde minister zelfs het bevel geven tot wijziging of verplaatsing van de installatie. Uit het geheel van die bepalingen blijkt dat er geen kennelijke onevenredigheid is tussen de opgelegde eigendomsbeperkingen en het nagestreefde doel.

Het toepassen van de eigendomsbeperking, ook al zou zij kunnen leiden tot een verschil in behandeling, ten aanzien van de openbare lasten, tussen bepaalde categorieën van personen, berust op een objectief criterium en is redelijk verantwoord. Het gelijkheidsbeginsel wordt in geen enkel opzicht geschonden door de wet van 12 april 1965.

Memorie van de Vlaamse Regering

A.3.1. Bij nader inzien blijkt de verwijzende rechter in de hiervoor aangehaalde overwegingen (zie II, 5) aan de wet van 12 april 1965 een overdreven draagwijdte toe te kennen. De rechtsgevolgen van de verklaring van openbaar nut zijn immers beperkt tot, enerzijds, voor de n.v. Aquafin, de mogelijkheid om een collector aan te leggen op de aangewezen particuliere terreinen, het toezicht op die collector te verzekeren en de werken uit te voeren die nodig zijn voor de werking en het onderhoud ervan en, anderzijds, voor de eigenaar van het terrein, de verplichting om de aanleg en de exploitatie van de collector te gedogen en het verbod om een daad te verrichten welke de collector en de exploitatie ervan kan schaden.

Vanzelfsprekend schuilt hierin een beperking van het eigendomsrecht, doch hoegenaamd geen beroving ervan. Ook van een erfdiensbaarheid *non aedificandi* is geen sprake. Uit artikel 12 van de wet van 12 april 1965 volgt dat de collector moet worden verplaatst of, zo nodig, weggenomen op verzoek van de eigenaar van het bezwaarde erf of van degene die het recht heeft om er bouwwerken op uit te voeren of het te omsluiten met een muur of omheining die overeenkomt met de bouw- of stedenbouwverordeningen, indien zij dat recht willen uitoefenen. Indien de betrokkenen dat recht uitoefenen zonder de verplaatsing of het wegnemen van de collector te eisen, behoudt de n.v. Aquafin het recht om het toezicht op die installaties uit te oefenen en om de werken uit te voeren die nodig zijn voor de werking, het onderhoud en de herstelling ervan. De kosten voor de verplaatsing of het wegnemen komen ten laste van de n.v. Aquafin. De artikelen 10 en 11 van de wet van 12 april 1965 vestigen uitsluitend een erfdiensbaarheid van openbaar nut. Naar luid van artikel 13 worden de eigenaar of andere bezitters van het onroerend goed in kwestie vergoed. Ten slotte kan de eigenaar op grond van artikel 11, tweede en derde lid, en artikel 14 van de wet, eisen dat het bezwaarde goed wordt aangekocht, en, bij gebreke van minnelijke regeling hieromtrent, dat het moet worden onteigend overeenkomstig de gewone onteigeningsprocedures.

Aangezien de eigenaar van het onroerend goed in kwestie hoegenaamd niet van zijn eigendomsrecht wordt beroofd, is er geen sprake van een onteigening in de zin van artikel 16 van de Grondwet of van artikel 1 van het Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Die bepaling erkent uitdrukkelijk de mogelijkheid van erfdiensbaarheden van openbaar nut, aangezien daarin wordt toegestaan het gebruik van eigendom te beperken in het algemeen belang en bij middel van een wet, dit is elke regel van intern recht, geschreven of niet, die voldoende toegankelijk en voorspelbaar is zodat de rechtsonderhorige weet waar hij aan toe is.

Daaruit vloeit voort dat er geen sprake is van het « [ontnemen van] het volledig genot van zijn eigendom [...] zonder voorafgaande en billijke vergoeding », zodat de prejudiciële vraag feitelijke grondslag mist. Minstens is de opgelegde erfdiensbaarheid van openbaar nut niet vergelijkbaar met een onteigening, zodat de prejudiciële vraag niet opgaat, of zijn beide situaties zodanig verschillend dat een verschil in behandeling verantwoord is.

A.3.2. Voor zover de prejudiciële vraag in die zin moet worden begrepen dat aan het Hof de vraag wordt gesteld of de erfdiensbaarheid van algemeen nut die bij de artikelen 10 en 11 van de wet van 12 april 1965 wordt opgelegd aan de daarbij bedoelde onroerende goederen onverenigbaar is met het gelijkheids- en niet-discriminatiebeginsel, al dan niet *juncto* artikel 16 van de Grondwet en artikel 1 van het Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, dient zij ontkennend te worden beantwoord.

Het objectieve criterium van onderscheid is de verklaring van openbaar nut, die uiteraard moet worden gedaan met het oog op de aanleg van de collector in kwestie op particuliere gronden, en slechts mogelijk is indien daartoe aanleiding bestaat, wat bij een geschil hieromtrent door de rechter kan en moet worden gecontroleerd, met toepassing van artikel 159 van de Grondwet. Ook de proportionaliteit van de maatregel staat als een paal boven water. Aan het bezwaarde erf worden niet meer lasten opgelegd dan vereist is, de eigenaar moet niet meer dulden dan nodig is en bovendien wordt hij daarvoor vergoed, net als alle derden die schade mochten lijden. Alle schade wordt dus gecompenseerd, wat niet eens hoeft, gelet op de mogelijkheid van de bevoegde overheid om het eigendomsrecht te beperken in het kader van de uitoefening van haar bevoegdheden (Arbitragehof, nr. 41/95, 6 juni 1995). Het enkele feit dat de overheid in het algemeen belang beperkingen oplegt aan het eigendomsrecht heeft niet tot gevolg dat zij tot schadeloosstelling is gehouden (Arbitragehof, nr. 40/95, 6 juni 1995; nr. 56/95, 12 juli 1995). *A fortiori* kan geen schending van het gelijkheidsbeginsel worden gezien in een beperking, ook in het algemeen belang, van het eigendomsrecht waarbij wel degelijk in - bovendien volledige - schadeloosstelling is voorzien.

Memorie van de Ministerraad

A.4.1. Volgens de Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde zou de schending van het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie door de artikelen 10 en 11 van de wet van 12 april 1965 voortvloeien uit het feit dat die bepalingen het mogelijk zouden maken aan een eigenaar het ongestoorde en volle genot van zijn eigendom te ontzeggen, zonder billijke en voorafgaande schadeloosstelling. Een dergelijke redenering spruit voort uit een onvolledige lezing van de wet van 12 april 1965. Uit artikel 13 van die wet vloeit immers uitdrukkelijk voort dat de begunstigde van een erfdiensbaarheid van algemeen nut gehouden is tot betaling van een schadeloosstelling ten gunste van de eigenaar van het erf dat is belast met een erfdiensbaarheid of van de houders van zakelijke rechten op dat erf. De begunstigde van de erfdiensbaarheid is eveneens gehouden de schade te vergoeden die aan derden wordt berokkend door het gebruik van het erf. Die vergoeding is bestemd om de beperking van het genotsrecht te vergoeden. De personen die worden getroffen door een erfdiensbaarheid van algemeen nut worden bijgevolg niet anders behandeld dan de eigenaars van wie het goed het voorwerp uitmaakt van een onteigening en die recht hebben op een billijke en voorafgaande schadeloosstelling overeenkomstig artikel 16 van de Grondwet.

De schending van het gelijkheidsbeginsel is nog minder bewezen in het licht van de vaststelling dat artikel 13 van de wet niet de enige manier is waarop de eigenaars wier goed wordt bezwaard met een wettelijke erfdiensbaarheid van algemeen nut, beschermd worden. Artikel 11 van de wet staat inderdaad toe hun de aankoop voor te stellen van het bezwaarde erf door de begunstigde van de erfdiensbaarheid. Bovendien is deze laatste, indien geen overeenstemming kan worden bereikt, gehouden over te gaan tot de onteigening van het erf met toepassing van artikel 14 van de wet. Zowel uit de tekst van de wet als uit de parlementaire voorbereiding blijkt dat het hier wel degelijk om een verplichting gaat. De eigenaar van het erf heeft derhalve drie keuzemogelijkheden : a) ofwel verkiest hij zijn erf te verkopen aan een voor hem aanvaardbare prijs; b) ofwel wordt geen overeenstemming bereikt over de prijs en kan hij de onteigening eisen en zal hij een billijke en voorafgaande schadeloosstelling ontvangen; c) ofwel wenst hij zijn erf niet te verkopen en zal hij een schadeloosstelling ontvangen die bestemd is om de aantasting te vergoeden van zijn genotsrecht. Van een schending van de gelijkheid van de burgers ten opzichte van de openbare lasten kan derhalve geen sprake zijn.

A.4.2. Artikel 10 van de wet van 12 april 1965 legt geen onteigening op aan de betrokken eigenaars, maar enkel een wettelijke erfdiensbaarheid van algemeen nut. Uit de vestiging van een wettelijke erfdiensbaarheid van openbaar nut of van een beperking van het eigendomsrecht in het algemeen belang, vloeit voor de eigenaar van het bezwaarde onroerende goed geen recht op vergoeding voort. Het recht op schadeloosstelling, dat de regel is in het geval bedoeld in artikel 16 van de Grondwet, is de uitzondering buiten het toepassingsgebied van

die bepaling. Zulks vloeit voort uit artikel 1 van het Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en uit artikel 544 van het Burgerlijk Wetboek. Uit het arrest nr. 50/93 van het Hof blijkt dat het gelijkheids- en het niet-discriminatiebeginsel slechts zouden zijn geschonden indien de wetgever in eenzelfde aangelegenheid in een onverantwoorde verschillende behandeling zou voorzien tussen twee categorieën van personen met betrekking tot de vergoeding van schade die voortvloeit uit het opleggen van een wettelijke erfdiensbaarheid van algemeen nut. Ongeacht de lezing waaraan men de wet onderwerpt, worden de eigenaars van erven die zijn belast met een door die wet ingestelde wettelijke erfdiensbaarheid van algemeen nut, inderdaad op gelijke manier behandeld.

Memorie van de Waalse Regering

A.5.1. De verwijzingsbeslissing steunt op een onjuiste interpretatie van de wet van 12 april 1965. De bestreden bepalingen maken het niet mogelijk de eigenaar het volledige genot van zijn eigendom te ontnemen, en de eigenaar van het erf dat met de erfdiensbaarheid wordt bezwaard of andere rechthebbenden worden vergoed.

Hoe dan ook dient te worden herinnerd aan het beginsel van de niet-vergoeding van de wettelijke erfdiensbaarheden van openbaar nut (Arbitragehof, nr. 40/95, 6 juni 1995; nr. 56/95, 12 juli 1995).

A.5.2. Het Hof is niet bevoegd om de eventuele rechtstreekse schending van de bepalingen van internationaal recht door interne bepalingen te onderzoeken. Zoals ze is geformuleerd, staat de prejudiciële vraag niet toe zich uit te spreken over de mogelijke schending, door de artikelen 10 en 11 van de wet van 12 april 1965, van artikel 1 van het Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

In zeer ondergeschikte orde schenden de betrokken bepalingen het desbetreffende artikel niet. De wettelijke erfdiensbaarheden van openbaar nut vormen een reglementering van het gebruik van eigendom in de zin van het tweede lid van die bepaling. Er is duidelijk geen sprake van een definitieve en onomkeerbare overdracht van recht. Het goed blijft vatbaar voor alle mogelijke vormen van exploitatie en de eigenaar wordt geenszins verhinderd het te verkopen, over te dragen, te schenken of te hypothekeken. Er is geen sprake van ontneming van het recht de goederen te gebruiken, te verhuren of te verkopen. De reglementering is overigens volledig in overeenstemming met het algemeen belang. De eigenaar beschikt nog steeds over het recht zijn grond te bebouwen of te omheinen en hij kan hiertoe zelfs, op kosten van de gerechtigde van de erfdiensbaarheid, eisen dat de gasvervoeringsinstallatie wordt weggehaald. Het gebruik waartoe het eigendom bestemd is moet worden geëerbiedigd. De schade moet worden vergoed. De eigenaar beschikt nog steeds over zijn recht op *abusus*. Het loutere gedogen waartoe de eigenaar wordt gedwongen, wordt tot een minimum beperkt.

In ieder geval maakt het tweede lid van artikel 1 van het Aanvullend Protocol de reglementering van het gebruik van het eigendom van geen enkele vorm van schadeloosstelling afhankelijk. De wet van 12 april 1965 gaat dus verder dan de eisen van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

Memorie van antwoord van de Ministerraad

A.6.1. Ten aanzien van de opmerkingen van de n.v. Matico en de n.v. Emmanuel De Landtsheer (A.1.1) moet eraan worden herinnerd dat de prejudiciële vraag uitsluitend betrekking heeft op de verenigbaarheid van de artikelen 10 en 11 van de wet van 12 april 1965 met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet. De bevoegdheidsvraag is volledig vreemd aan het onderwerp van de prejudiciële vraag en is niet van die aard dat zij het antwoord op de prejudiciële vraag zou kunnen beïnvloeden. De bevoegdheidsvraag moet niet worden onderzocht.

A.6.2. Hoe dan ook vindt de toepassing van de wet van 12 april 1965 te dezen haar grondslag, niet in het koninklijk besluit van 15 juni 1967, maar wel in artikel 32octies van de wet van 26 maart 1971. In uiterst ondergeschikte orde zal men opmerken dat het koninklijk besluit van 15 juni 1967 zijn oorsprong vindt in artikel 2, laatste lid, van de wet van 12 april 1965. Men ziet dan ook niet in hoe die door de wetgever verleende machtiging het voorwerp zou kunnen uitmaken van kritiek, noch waarom zij strijdig zou zijn met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet en/of met de regels van bevoegdheidsverdeling tussen de federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten.

Memorie van antwoord van de Waalse Regering

A.7.1. Het staat niet aan de partijen voor de verwijzende rechter de strekking van een prejudiciële vraag die

bij het Hof aanhangig is te wijzigen. De prejudiciële vraag betreft uitsluitend de verenigbaarheid van de artikelen 10 en 11 van de wet van 12 april 1965 met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet en met artikel 1 van het Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

A.7.2. Het komt het Hof toe in de overwegingen van zijn arresten zijn interpretatie aan de betrokken bepalingen te geven, zelfs al mocht die afwijken van die van de verwijzende rechter, en vast te stellen dat in die interpretatie de betrokken bepalingen in overeenstemming zijn met de Grondwet. Die interpretatie kan ook worden opgenomen in het dictum van het arrest. Te dezen gaat de verwijzende rechter uit van een verkeerde interpretatie van de artikelen 10 en 11 van de wet van 12 april 1965. In de juiste interpretatie schenden de betrokken bepalingen de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet.

- B -

B.1. Luidens artikel 32octies, § 3, van de wet van 26 maart 1971 op de bescherming van de oppervlaktewateren tegen verontreiniging, ingevoegd bij het decreet van het Vlaamse Gewest van 12 december 1990, zijn de rechten en verplichtingen, bepaald in de artikelen 9 tot en met 16 van de wet van 12 april 1965 betreffende het vervoer van gasachtige producten en andere door middel van leidingen, van toepassing op de door de Gewestelijke Investeringsmaatschappij voor Vlaanderen of een van haar dochtermaatschappijen opgerichte naamloze vennootschap die in het Vlaamse Gewest belast is met bepaalde taken op het gebied van de waterzuivering, bij de vervulling van de haar toevertrouwde taken.

B.2. Krachtens artikel 10 van de wet van 12 april 1965 heeft vermelde vennootschap het recht van openbaar nut verklaarde installaties op te richten onder, op of boven bepaalde private gronden, toezicht te houden op die installaties en de werken uit te voeren die nodig zijn voor de werking en het onderhoud, onder de voorwaarden bepaald in de verklaring van openbaar nut.

Luidens artikel 11 van vermelde wet moet het gebruik waartoe het privaat domein dat gedeeltelijk wordt bezet, bestemd is, worden geëerbiedigd en brengt de bezetting generlei bezitsberoving mee, maar vormt zij een wettelijke erfdiensbaarheid van openbaar nut die elke daad verbiedt welke de installatie of de exploitatie ervan kan schaden. De eigenaar van het bezwaarde erf kan bovendien aan de gerechtigde op de erfdiensbaarheid vragen het bezette terrein aan te kopen. Wordt geen overeenstemming bereikt dan moet tot onteigening worden overgegaan overeenkomstig artikel 14. Overigens bepaalt artikel 12 dat de installaties door de gerechtigde op zijn kosten moeten worden verplaatst of, zo nodig, weggenomen op verzoek van de eigenaar van het bezwaarde erf of van hem die gerechtigd is er op reglementaire wijze bouwwerken op uit te voeren of het terrein te omsluiten, indien zij dat recht willen uitoefenen. Luidens artikel 13 is de gerechtigde op de

erfdienstbaarheid van openbaar nut verplicht een vergoeding te betalen aan de eigenaar van het met die erfdienstbaarheid bezwaarde erf of aan hen die de zakelijke rechten bezitten die aan het erf verbonden zijn.

B.3. Het aan vermelde vennootschap verleende recht om ten algemenen nutte installaties op te richten onder, op of boven private gronden, houdt een beperking in van het eigendomsrecht van de eigenaars van bedoelde gronden. Het is evenwel geen onteigening in de zin van artikel 16 van de Grondwet, aangezien de eigendom niet wordt overgedragen, zodat de decreetgever niet gehouden was te voorzien in een voorafgaande en billijke schadeloosstelling zoals door die grondwetsbepaling is opgelegd. Dat recht kan evenmin worden beschouwd, ten aanzien van artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, als een eigendomsberoving, maar het moet worden beschouwd als een regeling van «het gebruik van eigendom in overeenstemming met het algemeen belang».

B.4. Gelet op de rechten die de eigenaars van de bezwaarde gronden behouden, de vergoeding waarop zij aanspraak kunnen maken en het recht dat zij hebben om, bij gebreke van overeenstemming over verkoop in der minne, de gerechtigde op de erfdienstbaarheid tot onteigening te dwingen, kan de betwiste maatregel redelijkerwijs niet als onevenredig met het door de decreetgever nagestreefde doel van algemeen belang worden beschouwd.

B.5. De artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al of niet gelezen in samenhang met artikel 16 van de Grondwet en met artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, worden niet geschonden door vermelde decreets- en wetsbepalingen.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

De artikelen 10 en 11 van de wet van 12 april 1965 betreffende het vervoer van gasachtige producten en andere door middel van leidingen, *juncto* artikel 32octies, § 3, van de wet van 26 maart 1971 op de bescherming van de oppervlaktewateren tegen verontreiniging, schenden niet de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al of niet gelezen in samenhang met artikel 16 van de Grondwet en met artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

Aldus uitgesproken in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 7 november 1996.

De griffier,

De voorzitter,

L. Potoms

L. De Grève